

Введення в дію нового Регламенту в 2018 г. стало для Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України одним із ключових подій, оскільки для кожного арбітражного уряду Регламент – це основа діяльності. І ефективність рішення спору залежить саме від його положень. Найбільш спірним питанням у практиці арбітражу є забезпечувальні заходи, оскільки вони повинні застосовуватися в короткий термін і дуже часто ще до формування складу арбітражу. До 2018 г. Регламент МКАС містив лише одну статтю, яка закріплювала право складу арбітрів видавати постановлення про забезпечувальні заходи, тепер – це цілий розділ. У статті пропонуються зміни та уточнення до розділу про забезпечувальні заходи та до статті про прискорену процедуру.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, арбітражне виробництво, забезпечувальні заходи, прискорена процедура, надзвичайний арбітр.

Summary

Deviatkina M. Interim measures and expedited arbitration in the new version of the Rules of International Commercial Arbitration Court of Ukraine: analyses and improvement propositions.

The introduction of the new Regulation in 2018 became one of the key events for the International Commercial Arbitration Court of Ukraine, since the Rules is the basis of each arbitration institution, therefore the efficiency of resolving a dispute depends on its provisions. The most controversial issue in arbitration practice are interim measures, because arbitrators should grant such measures in a short term and quite often before the formation of the arbitration. By 2018, the ICAC Rules contained only one article, which established the right of the arbitrators to grant interim measures and now it is an entire section. The article proposes amendments and clarifications to the section on interim measures and to the article on the expedited procedure.

Key words: international commercial arbitration, arbitration procedure, interim measures, expedited procedure, emergency arbitrator.

УДК 341.17

В.Р. ДЕМЧИШИНА

Вікторія Романівна Демчишина, аспірант Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ

Починаючи з 11 червня 2017 р., дати отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом, постало чимало питань, що стосуються міграційних відносин нашої держави з ЄС та його державами-членами. Незважаючи на те, що безвізовий режим не дає українцям права на постійне працевлаштування на території ЄС, а лише надає можливість вільно пересуватися територією Євросоюзу з туристичною або діловою метою, потенційно громадяни нашої країни мають змогу отримати дозвіл на працевлаштування в майбутньому.

На нашу думку, міграція українців на територію держав-членів ЄС є досить неоднорідною. Як правило, більшість українців виїжджає до європейських країн на тимчасові або сезонні роботи, про що свідчать останні результати дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг». Зокрема, серед громадян України, які працювали у державах-членах ЄС протягом останніх 5 років, більшість (77 %) виїжджали на сезонні роботи, лише 15 % працювали на постійній основі, 7 % – мали інший тип робіт. За даними цього ж дослідження, серед основних причин українців виїхати до Євросоюзу є отримання кращих умов життя (53 %), бажання забезпечити краще майбутнє для дітей (41 %), відсутність достойної роботи в Україні (32 %) тощо¹.

За даними Міністерства закордонних справ України, майже 100 000 осіб залишає Україну щомісяця², за даними Міністерства соціальної політики України, більше 3,2 млн українців перебуває за кордоном³. В цілому, достеменною і точною інформацією щодо кількості мігрантів-українців, які перебувають і працюють у державах-членах ЄС, на сьогодні немає.

Звичайно, поки що зарано говорити про масштабну міграцію, спричинену спрощенням візового режиму. Масштаби міграції, на нашу думку, швидше залежать від того, які умови легалізації та умови праці українцям пропонують в інших країнах.

Відповідно, враховуючи актуальність проблематики, пов'язаної зі значними хвилями міграції українців до ЄС та предмет нашого наукового дослідження, проаналізуємо правові основи регулювання співпраці України з Європейським Союзом у цій сфері.

На сьогодні ключовим документом, що регулює відносини України та Європейського Союзу, є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони (далі – УА), підписана Україною 27 червня 2014 р. у м. Брюсселі та ратифікована Верховною Радою України та Європейським парламентом 16 вересня 2014 р. Угода про асоціацію набула чинності 1 вересня 2017 р.⁴

В Угоді про асоціацію (ст.16) «Співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами» визначено основні принципи та напрями міграційних відносин України з ЄС. Відповідно до статті сторони підтверджують важливість спільного управління міграційними потоками між їхніми територіями та надалі розвиватимуть всеохоплюючий діалог щодо всіх питань у сфері міграції, зокрема нелегальної міграції, легальної міграції, незаконного переправлення осіб через державний кордон та торгівлі людьми.

Окремо в документі наголошується на можливості включення проблемних питань у сфері міграції до національних стратегій економічного та соціального розвитку регіонів, звідки походять мігранти. Такий діалог базується на основоположних принципах солідарності, взаємної довіри, спільної відповідальності та партнерства.

Серед основних напрямів співробітництва між Україною та ЄС у міграційній сфері виокремлено: подолання причин виникнення міграції з реалізацією співробітництва у цій сфері з третіми країнами та в рамках міжнародних форумів; спільне запровадження ефективної та превентивної політики щодо боротьби з нелегальною міграцією, незаконним переправленням нелегальних мігрантів через державний кордон та торгівлею людьми; визначення методів боротьби з організованими злочинними групами, що здійснюють незаконне переправлення нелегальних мігрантів через державний кордон та торгівлею людьми, а також захист жертв таких злочинів. При цьому ключовим завданням є запровадження всеохоплюючого діалогу з питань притулку, зокрема, стосовно практичних аспектів реалізації Конвенції ООН про статус біженців 1951 р., Протоколу щодо статусу біженців 1967 р. та інших відповідних міжнародних документів, а також шляхом забезпечення поваги принципу «невислання». Обумовлено правила щодо доступу, забезпечення прав та статусу осіб, яким надано доступ, гідне поводження та інтеграцію іноземців, які проживають на законних підставах.

Також у ст. 16 УА увагу сторін зосереджено на ефективній імplementації принципу інтегрованого управління кордонами, посиленні рівня безпеки документів, розвитку ефективної політики повернення, обміну поглядами щодо нелегального працевлаштування мігрантів тощо.

Розділ III містить також положення про правовий статус працівників – громадян України в ЄС (ст. 17). Цим підкреслюється, що на працівників з України не поширюється повною мірою свобода руху осіб у межах Європейського Союзу. Питання допуску до праці для громадян України на ринку ЄС регулюється на основі двосторонніх міжнародних договорів з кожною державою – членом Союзу (ст. 18). Водночас УА передбачає, що ставлення до громадян України, які на законних підставах працюють на території Союзу, має виключати дискримінацію на основі національної належності стосовно умов праці, заробітної плати, чи звільнення порівняно з громадянами ЄС. Зі свого боку, Україна має надати такий самий статус працівникам з Євросоюзу. При цьому необхідно зазначити, що положення про умови праці стосуються тільки громадян України або громадян держав – членів Євросоюзу, які працюють на території іншої сторони Угоди на законних підставах. В УА зовсім не йдеться про свободу пересування працівників. Жодне з її положень не може тлумачитися таким чином, що воно нібито надає громадянам держав – членів ЄС чи України право в'їздити або перебувати на території іншої сторони з метою працевлаштування⁵.

Для визначення оцінки прогресу, повноти та обсягу виконання Україною зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції наприкінці 2017 р. було підготовлено Звіт⁶. Зокрема, у сфері міграції, надання притулку та управління кордонами було реалізовано низку заходів.

Так, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. було затверджено Стратегію міграційної політики України до 2025 року; завершено створення національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства; введено в експлуатацію першу чергу реконструйованого пункту тимчасового розміщення біженців у м. Яготині Київської області та завершено реконструкцію у с. Розсудів Чернігівської області першого пускового комплексу пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні. Також протягом 2017 р. видача біометричних документів за даними Державної міграційної служби значно зросла – близько 4 млн у порівнянні з 2016 р. (1, 5 млн).

Що стосується *acquis* ЄС у сфері імміграційної політики, то його вплив поширюється на Україну через низку вже ухвалених інститутами ЄС правових документів. Йдеться про Директиву 2003/109 щодо надання громадянам третіх країн, які законно проживають на території однієї з європейських держав, статусу тривалого проживання; Регламент Ради ЄС № 1030/2002 про єдиний формат дозволу від 13 червня 2002 р. щодо статусу тривалого проживання громадян третіх країн; Директиву Ради ЄС № 2004/81 від 29 квітня 2004 р.; щодо умов надання дозволів на проживання для громадян третіх країн, які працюють з відповідними органами боротьби з торгівлею людьми чи нелегальною імміграцією; Директиву Ради ЄС 2003/86 від 22 вересня 2003 р., що визначає умови використання права на возз'єднання сімей та створює умови для переїзду в Європейський Союз членів сімей легальних іммігрантів; Директиву Ради ЄС 2004/114 від 13 грудня 2004 р., яка визначає умови допуску чотирьох категорій громадян третіх країн: студентів, учнів, практикантів, працівників-добровольців до працевлаштування в державі – члені ЄС тощо.

Окрім Угоди про асоціацію, одним із інструментів співробітництва між Україною та ЄС, що сприяє розвитку інтеграційного напрямку співпраці між Україною та ЄС в імміграційній сфері, є Європейська політика сусідства (далі – ЄПС). ЄПС було розроблено Комісією ЄС в її Комюніке «Ширша Європа – сусідство: нові рамки відносин з нашими східними та південними сусідами» (*Wider Europe*) у 2003 р.

Ми вважаємо, що ЄПС є радше правовим інструментом двостороннього, аніж багатостороннього співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами. Це пояснюється тим, що Європейський Союз встановлює з кожною державою-партнером привілейовані відносини, побудовані на взаємному прагненні до європейських спільних цінностей, принципів ринкової економіки та подальшого сталого розвитку. ЄПС виходить за рамки існуючих відносин, тим самим поглиблюючи політичні відносини та економічну інтеграцію. Рівень інтенсивності таких відносин залежить від того, наскільки країни-сусіди в змозі поділяти ці цінності.

Разом із тим, Європейська політика сусідства доповнюється регіональними та багатосторонніми ініціативами співпраці. Йдеться насамперед про ініціативу Східного партнерства, об'єднання країн Середземномор'я тощо. Вона зосереджена на чотирьох пріоритетних сферах. До них належать: 1) належне управління, демократія, верховенство права і права людини; 2) підтримка економічного розвитку; 3) безпека; і 4) міграція та мобільність⁷.

У 2014 р. на основі Регламенту № 232/2014⁸ було запроваджено Європейський інструмент сусідства (European Neighborhood Instrument (ENI)) – (далі – ЄІС) з бюджетом у розмірі 15,4 млрд євро на період 2014–2020 рр. Європейський інструмент сусідства, як складова Європейської політики сусідства, поширюється на 16 країн: Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, Марокко, Палестину*, Сирію та Туніс (південні сусіди ЄС), Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову та Україну (східні сусіди ЄС).

Європейський інструмент сусідства застосовується в таких сферах як права людини та правосуддя; громадянське суспільство; економічний розвиток; освіта та працевлаштування молоді; енергетичне співробітництво; управління природними ресурсами; мобільність осіб тощо.

Незважаючи на те, що ЄІС є правовим актом ЄС, що має суто рекомендаційний характер і не покладає на країни-партнери ЄС жодних зобов'язань, ми вважаємо, що запровадження європейського інструменту сусідства сприяє поглибленню політичних відносин між ЄС та окремими країнами та посилює економічну інтеграцію останніх.

Разом із Європейською політикою сусідства зовнішньополітичною ініціативою Європейського Союзу в контексті співпраці ЄС із третіми країнами в імміграційній сфері є ініціатива «Східного партнерства» – (далі – СхП). СхП поширюється на Україну та інші п'ять східноєвропейських сусідів ЄС, а саме – Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію і Молдову. Ініціатива «Східного партнерства» була задекларована на саміті в Празі 7 травня 2009 р. у спільній декларації представників інститутів ЄС, представників держав – членів ЄС та 6 країн – партнерів: Азербайджану, Білорусії, Вірменії, Грузії, Молдови та України.

Ініціатива охоплює як двосторонній, так багатосторонній формати відносин ЄС із країнами-партнерами. Двосторонній формат передбачає переговори між країною-партнером і ЄС щодо виконання завдань у сферах політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС в рамках угоди про асоціацію та створення ЗВТ, мобільності населення в контексті лібералізації візового режиму, секторального співробітництва у сферах енергетичної безпеки, аграрного розвитку, довкілля, соціальної політики тощо.

Багатосторонній формат функціонує у вигляді форумів для обговорення питань, що становлять спільний інтерес для країн-партнерів. У багатосторонньому співробітництві в рамках ініціативи «Східного партнерства» беруть участь інститути ЄС, зацікавлені держави – члени ЄС та вищезазначені шість країн – партнерів ЄС. Таке співробітництво здійснюється на основі чотирьох робочих платформ, підкріплених різноманітними експертними панелями, флагманськими ініціативами та проектами.

Одним із останніх самітів «Східного партнерства», який по-суті, підбив підсумки останніх років співпраці між ЄС та країнами-учасницями «Східного партнерства», став Саміт, що відбувся у м. Брюсселі 24 листопада 2017 р. За результатами політичного заходу було ухвалено підсумкову декларацію. Згідно з документом учасники саміту визнають європейські прагнення та європейський вибір країн-партнерів ЄС. Цікаво, що в документі учасники саміту посилаються на рішення держав та урядів ЄС від грудня 2016 р., де чітко передбачено, що укладені ЄС угоди про асоціацію з країнами-партнерами, не гарантують членства в Європейському Союзі⁹.

Зокрема, у п. 18 вищезгаданої нами декларації учасники саміту підкреслили заохочення до зближення зв'язків завдяки людським контактам, освіті, молоді, культурі та науці. Учасники Саміту позитивно оцінили надання безвізового режиму Молдові, Грузії та Україні. Сторони вкотре наголосили на зміцненні співпраці, подальшому прогресу у сфері пересування осіб, включно з ефективною реалізацією угод про спрощення візового режиму та укладених між сторонами угод про реадмісію¹⁰.

Одним із важливих та водночас практичних результатів проведення саміту стало офіційне затвердження робочого документу – «20 досягнень Східного партнерства до 2020 року: ключові пріоритети та суттєві результати»¹¹.

Основна мета зазначеного документу полягає у визначенні видимих та суттєвих результатів для громадян країн Східного партнерства завдяки співробітництву із ЄС у чотирьох пріоритетних сферах. До таких сфер належать економічний розвиток та ринкові можливості; посилення інституцій та належного управління; енергоефективність та захист навколишнього середовища, а також контакти між людьми і мобільність.

З огляду на предмет дисертаційного дослідження особливий інтерес для нас становить четвертий блок, що пов'язаний із мобільністю та контактами між людьми. Зокрема, у межах даної сфери було визначено, що візова лібералізація в безпечному та належним чином керованому середовищі сприяє руху осіб і диверсифі-

* Не означає визнання держави Палестина і не зачіпає окремих позицій держав-членів ЄС з даного питання.

кації міжрегіональної мережі професійних працівників. Детальну увагу було також зосереджено на прогресі України після отримання нею безвізового режиму 11 червня 2017 р. та задекларовано мету щодо здійснення постійного моніторингу щодо України у візових питаннях до 2020 року.

Надаючи правову оцінку даному документу, ми вважаємо, що вищезгаданий документ завдяки своїй структурі та рамковому характеру є практичним інструментом для подальшої, більш послідовної, ефективної та всеохоплюючої реалізації політики Східного партнерства. Незважаючи на існуючі зобов'язання між сторонами, документ є доволі гнучким інструментом, який буде регулярно переглядатися усіма зацікавленими сторонами з урахуванням подій та проведенням моніторингу стосовно досягнутих результатів.

Таким чином, основу договірної механізми співпраці України з Європейським Союзом у сферах міграції, притулку та управління кордонами, зокрема в частині протидії нелегальній міграції, реалізації концепції інтегрованого управління кордонами, ефективного забезпечення права на притулок, оперативних заходів та обміну інформацією щодо охорони кордону, формує Угода про асоціацію.

Імплементация Угоди про асоціацію між сторонами забезпечується низкою практичних та правових інструментів. До них належать: Європейська політика сусідства, Європейський інструмент сусідства, Східне партнерство, Порядок денний асоціації тощо. Незважаючи на рамковий та доволі гнучкий характер документів, вони слугують своєрідним дороговказом для ухвалення Україною майбутнього національного законодавства у передбачених сферах співпраці з ЄС. Зокрема, ухвалення стратегії міграційної політики України до 2025 р. враховує всі актуальні виклики, зокрема трудову міграцію, еміграцію і вимушене внутрішнє переселення, та серед іншого передбачає гармонізацію українського міграційного законодавства із правом Європейського Союзу.

¹ Міграційні настрої населення України. Соціологічна група «Рейтинг». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/migracionnye_nastroeniya_naseleniya_ukrainy.html

² Постійно за кордоном знаходиться 3 мільйона 200 тисяч українців. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://24tv.ua/za_kordonom_postiyno_pratsuyuyt_3 mln_200_tisyach_ukrayintiv_ministr_sotsialnoyi_politiki_n984221

³ Безвіз сприяє трудовій міграції та зростанню платні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-42500873>

⁴ Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, of 27 June 2014 // Official Journal of the European Union. – 29.05.2014. – № L 161/3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.161.01.0003.01.ENG

⁵ Мушаак Н.Б. Україна та Європейський Союз: формат двостороннього співробітництва у сфері пересування осіб. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – С. 74–80. – С. 75.

⁶ Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_final.pdf

⁷ Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions, Brussels, 18.11.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/documents/2015/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf

⁸ Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument, OJ L 77 of 15.3.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/european_neighbourhood_instrument_en.pdf

⁹ European Council meeting, 15 December 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/media/31758/final-statement-st14821en17.pdf>

¹⁰ Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit, Brussels, 24 November 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/media/31758/final-statement-st14821en17.pdf>

¹¹ Joint Staff Working Document Eastern Partnership – 20 Deliverables for 2020 Focusing on key priorities and tangible results, Brussels, 9.6.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cdn3-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/dLJ9RdBalFgQqx34IglPlwagsNlUJB6cJzDeeiRR0RdQ/mtime:1497363650/sites/eeas/files/swd_2017_300_f1_joint_staff_working_paper_en_v5_p1_940530.pdf

Резюме

Демчишина В.Р. Правові інструменти регулювання співпраці України з Європейським Союзом у сфері міграції.

Стаття присвячена дослідженню правових інструментів регулювання співпраці України з Європейським Союзом у сфері міграції. Встановлено, що основу договірної механізми співпраці України з Європейським Союзом у сферах міграції, притулку та управління кордонами, зокрема, у частині протидії нелегальній міграції, реалізації концепції інтегрованого управління кордонами, ефективного забезпечення права на притулок, оперативних заходів та обміну інформацією щодо охорони кордону, формує Угода про асоціацію.

Ключові слова: Угода про асоціацію, треті країни, правові інструменти співпраці, напрями співпраці, формат відносин Україна – ЄС.

Резюме

Демчишина В.Р. Правовые инструменты регулирования сотрудничества Украины с Европейским Союзом в сфере миграции.

Статья посвящена исследованию правовых инструментов регулирования сотрудничества Украины с Европейским Союзом в сфере миграции. Установлено, что основу договорного механизма сотрудничества Украины с Европейским Союзом в

сферах міграції, убежища и управління границями, в частности, в части протидействия нелегальной міграції, реалізації концепції інтегрованого управління границями, ефективного забезпечення права на убежище, оперативних заходів и обміну інформацією по охороні границі, формуєть Соглашение об асоціації.

Ключевые слова: Соглашение об асоціації, третьи страны, правовые инструменты сотрудничества, направления сотрудничества, формат отношений Украина – ЕС.

Summary

Demchyshyna V. Legal Instruments of the Regulation of Cooperation between Ukraine and the European Union in Migration Area.

The article is devoted to the study of legal instruments of regulation of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of migration. The article defines that the Association Agreement between Ukraine and the European Union forms the basis of the contractual mechanism of cooperation between Ukraine and the European Union in the area of migration, asylum and border management, in particular, in countering illegal migration, implementation of the concept of integrated border management, effective provision of the right to asylum, operational measures and exchange of information on border guarding.

Key words: Association Agreement, Third Countries, Legal Instruments of Cooperation, Directions of Cooperation, Format of EU–Ukraine relations.